

PEDAGÓGUSOK ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁSÁT CÉLZÓ ATTITŰD VIZSGÁLAT

Boglárka BOGNÁR-SZILÁRD¹, Anikó KÁLMÁN²

Abstract

In our always-changing world, it is crucial to have up-to-date knowledge and have all the necessary skills and abilities to allow us to learn and develop ourselves during our lifetime. It is more important to those professionals who are working with children and youngsters, educating them in their everyday work. In the case of these professionals, lifelong learning is for not only maintaining up-to-date knowledge, but also being multiplier of the lifelong learning concept in the lives of the students.

In this study we assess the learning and self-improving opportunities of teachers, with special emphasis on competence development. In the frame of secondary research, the study examine the competencies developed in the teacher training courses. Based on a questionnaire survey, the study explore the teachers' attitudes in terms of lifelong learning, and their opinion about the supply available in the field of self-education. Based on the research results, the study compare the supply of teachers' further training options and the teachers' demand.

Keywords

Lifelong learning, competence development, teachers' further trainings, adult education

BEVEZETŐ

Életünk során folyamatosan szerzünk tapasztalatokat, teszünk szert új ismeretekre, tanulunk új dolgokat, készségeink és kompetenciáink tudattalanul is fejlődnek legtöbbször úgy, hogy észre sem vesszük, mivel a körülöttünk lévő világ is folyamatos fejlődésben van. Az életen át tartó tanulás fontossága a mai modern, felgyorsult világban már nem lehet kérdéses, hiszen ahhoz, hogy lépést tudjunk tartani környezetünk változásaival, elengedhetetlen az önképzés.

2023 a készségek európai éve melynek célja, hogy javuljon a versenyképesség, növekedjen a munkaerőpiaci részvétel, továbbá előmozduljon a tehetségek kinevelése és megtartása. Új lendületet kívánnak biztosítani az élethosszig tartó tanulásnak elérve azt, hogy az európai lakosság legalább 60%-a minden évben vegyen részt valamilyen képzésben. (Európai Bizottság, 2023[1])

Fontos, hogy azok a személyek, akik gyerekekkel, fiatalokkal dolgoznak, mindig naprakész tudással rendelkezzenek, és felkészülten végezhesék oktatói-nevelő munkájukat egy olyan világban, amelyik minden nap tartogat újdonságokat. A felnövekvő generációk már ebben nevelkednek, számukra ez a természetes, de a szakembereknek nap, mint nap lépést kell tartaniuk

¹ Boglárka Bognár-Szilárd, Nemzeti Innovációs Ügynökség Zrt., szilard.boglarka@gmail.com

² Dr. habil Anikó Kálmán, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, kalman.a@eik.bme.hu,

vele. Lépést annak érdekében, hogy le tudják kötni a fiatalok figyelmét és hogy hitelesek maradhassanak a fiatalok szemében, mint oktatók.

A tanulmányban szekunder kutatás keretein belül vizsgáltuk a pedagógusok továbbképzési lehetőségeinek tartalmát és sokféleségét, kitérve arra, milyen készségeket és kompetenciákat fejlesztenek, valamint kérdőív segítségével a pedagógusok személyes véleménye alapján feltárássra kerültek ezek megítélése. A kutatás további célja annak megvizsgálása volt, hogy egy mai pedagógus, aki a lifelong learning koncepció multiplikátoraként is megjelenik a fiatal generációk életében, miként viszonyul az életen át tartó tanuláshoz.

Lifelong learning

a. A lifelong learning filozófiája,

A lifelong learning (LLL) azaz az élethosszig tartó tanulás Európa egyetemes oktatáspolitikája és a neveléstudomány közös értékévé vált (Óhidy, 2006[2]). Mai értelmezés szerint az élethosszig tartó tanulás elsősorban a gazdasági és társadalmi-politikai célokat hivatott megvalósítani. Fő célkitűzése a demokráciára nevelés és a humántőke fejlesztése.

A különböző nemzetközi szervezetek és az egyes nemzetek kormánya is az új évezred oktatáspolitikájának lendületet adó stratégiaként definiálta az élethosszig tartó tanulást (Coolahan, 2007[3]).

A politikai megfontolások és gazdasági növekedés mellett az élethosszig tartó tanulás felé való elmozdulás alapvetően emberközpontú mozgalom (Coolahan, 2007[3]). A folyamatos, bölcsőtől a sírig való tanulás eszménye, az egyéni életutakra és egyénekre helyeződő hangsúly, ezt támasztja alá.

Személy szemszögéből nézve, az élethosszig tartó tanulás egy dinamikus folyamat, melynek változása függ az ember önszabályozó és generatív tanulásra irányuló készségeitől és motivációjától, valamint azoktól az életeseményektől, melyek kihívások elé állítják az embert (London, 2011.[4]) Collier (2008[5]) úgy fogalmazta meg az élethosszig tartó tanulást, mint a formális oktatást követő fejlődést: a tudás és készségek folyamatos fejlődése amit az emberek a formális oktatást követően tapasztalnak az életük során.

A generatív modell szerint, a résztvevőkben fel kell ébreszteni az új, hatékonyabb tudás iránti vágyat, és meg kell ismertetni velük, hogyan tudják ezt a vágyat, ezt a szemléletet folyamatosan fenntartani (Grabowski, 2001[6]).

Az egész életen át tartó tanulás egyenlő esélyeket biztosít az egyén számára azáltal, hogy megszünteti a hely, az idő, az életkor, a társadalmi-gazdasági hovatartozás, és az iskolai végzettséghez fűződő korlátokat (Dinevski & Dinevski, 2004[7]). Emellett az egész életen át tartó tanulás, ami bárki számára bárhol megvalósuló tanulási tevékenységek sorozata, nem csak arra irányul, hogy az emberek új ismereteket és készségekre tegyenek szert; célja, hogy beillesse őket a társadalomba, és a társadalmi átalakulás részévé tegye őket (Jarvis, 2009[8]; Demiralay & Karadeniz, 2008[9]; Demirel, 2009[10])

b. A lifelong learning az Európai Unióban

1967-ben Philip H. Coombs által megállapított oktatási válságra (Coombs, 1969[11]) adott nemzetközi válaszként dolgozták ki a lifelong learning koncepciót. 1996-ban, az élethosszig tartó tanulás európai éve óta a szemlélet és a program a modern idők társadalmi, politikai és gazdasági változásaira adható legjobb válasznak számít Európában.

Az Európa Tanács 2000-ben a lisszaboni ülésen következő stratégiai célt fogalmazta meg: „2010-re Európa legyen a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasága,

amely képes fenntartható gazdasági növekedés elérésére, egyre több és jobb munkalehetőség, nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére”³ (KSH 2004[12]).

A 2010-ben az Európai Unió összes tagállama által elfogadott Európa 2020 [13] stratégia a következő három, egymást kölcsönösen megerősítő prioritást fogalmazott meg, mint az európai növekedés alapját:

- Intelligens növekedés: tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása
- Fenntartható növekedés: erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság
- Inkluzív növekedés: magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése.

A prioritásokból kiérezhető a humántőke fejlesztésének fontossága, azaz a tanítás, oktatás, fejlesztés. A folyamatos technológiai fejlődés is szükségszerűvé teszi a gazdaság átalakulásával járó szakmaváltást, a képzésekbe történő többszöri bekapcsolódást, a rendszeres továbbképzéseken való részvételt. Ebben a megközelítésben a humán erőforrásnak alkalmazkodnia kell a gazdaság által megkövetelt változó igényekhez, s ennek a változó igénynek a kiszolgálását biztosítja az egyén egész életén át tartó tanulása.

Európa 2024-ig tartó időszakában célul tűzték ki a digitális kompetenciák még fokozottabb fejlesztését (European Commission, 2020[14]), hiszen a 2020-as év során a COVID-19 vírus okozta pandémia egyértelművé tette, hogy a digitális oktatásnak nem csak a továbbképzések és a nem formális oktatás területén van létjogosultsága, hanem az iskolarendszerű, formális oktatásnak is képesnek kell lenni a digitális megoldások alkalmazására. Az elmúlt egy év azt is egyértelművé tette, hogy már a gyerekeket is fel kell készíteni arra, hogy önállóan, digitális körülmények között is tudjanak tanulni (Walters, 2021[15]). Ehhez azonban szükség van a pedagógusokra is, akik jelen helyzetben kétségkívül nagy kihívások elé lettek állítva.

c. A lifelong learning az oktatásban

A tanulás megtanulása az oktatáspolitikai egyik központi kérdésévé válik, hiszen a lifelong learning koncepcióban a tanulás nem ér véget az iskolapadból való kikerüléssel, hanem tovább folytatódik más keretek között. A cél az lenne, hogy a közoktatásból olyan önálló tanulók kerüljenek ki, akik rendelkeznek a megfelelő magabiztossággal és kompetenciákkal melyek lehetővé teszik számukra az egész életén át tartó tanulás lehetőségét (Coolahan, 2007[3]).

A tanulást elsősorban formális keretek között értelmezzük, ám a lifelong learning esetében dominánsan nem a formális tanulást kell érteni, hanem a kultúra és az emberi élet újszerű kapcsolatát. A kultúra ebben a felfogásban több, mint értékmegőrzés, jóval inkább a felnőttkori szocializáció folytonosságának lehetősége, mely segít eligazodni a mindennapokban. Az egész életén át tartó tanulás koncepciója azt feltételezi, hogy az ember a formális oktatási struktúrából kilépve sem fejezi be az élete során szükséges tudás megszerzését, hanem az különféle nem formális és informális keretek között az élete végéig folytatódik. Az oktatáspolitikára Dr. Farkas Éva (2013[16]) szerint ez kétféle következménye van:

1. A jelenlegi elfogadott oktatási rendszer – világos lépcsői az általános iskolától a posztgraduális képzésig – idejétmúlt, mivel az egész életén át tartó tanulás szemszögéből közelítve az oktatás különböző fokozatai egymást metsző utak hálózataként jelenik meg. A koncepció feltételezi, hogy az embereknek nem csak lineáris előrehaladásra van lehetősége és ezzel együtt igénye, hanem a különböző tanulási formák közötti rugalmas átjárási lehetőségekre egyaránt.

³ KSH, 2004 p. 5

2. Többszörös belépési pontot kell biztosítani az oktatás különböző szintjeire, meg kell teremteni a lehetőséget a nem formális és informális keretek között elsajátított ismeretek beszámítását a formális oktatási keretekbe. Ezt támasztja alá a munkaerőpiac arra irányuló változása, miszerint egyre kevésbé a formális oktatás keretei között megszerzett szakmai tudás bír jelentőséggel, sokkal inkább a munkavégzéshez szükséges kulcskompetenciák elsajátítására.

Ahhoz, hogy megalapozzuk a felnőttek oktatását, s lehetővé váljon mindenki számára az egész életen át tartó tanulás, a gyermekeknek el kell sajátítaniuk a tanulás tanulását. Harangi (2011[17]) szerint⁴ „egyre inkább uralkodóvá válik az a nézet és gyakorlat, hogy az iskoláknak már kora gyermekkortól kezdődően olyanoknak kell lenniük, hogy ott a gyermekek jól érezzék magukat, ahol az önbecsülés jóleső érzését és az ismeretszerzés kellemes izgalmát tapasztalhatják. Az iskola ugyanis csak akkor tölti be igazán feladatát – állapítja meg az OECD 2000 jelentés –, ha belső motivációtól és az önaktivitástól inspirálva, a gyermekekben és fiatalokban már ebben a korban kifejlődik a tanulás megtanulásának készsége, az alkotás valamilyen öröme.” Az oktatási intézményeknek olyan módszereket, munkaformákat, eszközöket kell az oktatás részeként bevezetni, melyek elősegítik a konstruktív, kooperatív módszerek alkalmazását, fejlesztik a problémamegoldó képességet, és elősegítik a tapasztalati tanulást. (Kálmán, 2018[18]) Ezek alapján elmondható, hogy abban, hogy a lifelong learning minden ember életében aktívan jelen legyen, az iskoláknak és köztük a pedagógusoknak is nagy szerepük van. Ebben az értelmezésben a pedagógus egyfajta multiplikátor szerepet tölt be, hiszen a diákok sokszor állítják példaképüknek egy-egy tanárukat, így, ha ők kellő motivációval tudnak hatni a gyermekekre, a gyerekek attitűdjében is megjelenik a tanulás iránti vágy, amely meghatározza a felnőttkori tanuláshoz való hozzáállást is. Az egész életen át tartó tanulás megalapozásához olyan készségek megszerzése szükséges, mint a tanulási és gondolkodási technikák elsajátítása, a tudásme nedzsment ismerete, az önkifejezésnek, az interperszonális készségeknek tudatos birtoklása (Harangi, 2011[17]).

Nemcsak azért fontos tehát a pedagógusok folyamatos képzése, kompetenciáik és készségeik fejlesztése, hogy eleget tegyenek a kor oktatáspolitikai és társadalmi elvárásainak az egész életen át tartó tanulóval, hanem hogy egyrészt naprakész tudással rendelkezzenek gyorsan fejlődő világunkban, s ezzel releváns általános és szakmai tudást legyenek képesek átadni a gyermekek és fiatalok számára, másrészt mivel multiplikátor hatásuk miatt ezek a szakemberek egyértelmű hatással vannak a gyermekek és fiatalok felnőttek életére, az életen át tartó tanulóval való hozzáállásukhoz.

Pedagógusok továbbképzése

Ahogy azt az eddgiekből is látni lehet, a nemzetközi és hazai szakmai álláspontok is azt mutatják, hogy a tudásalapú társadalom megteremtéséhez, a lifelong learning koncepció elterjesztéséhez, és az ehhez szükséges készségek és kompetenciák elsajátításában a pedagógusok kulcs szerepet töltenek be. Nem véletlenül fogalmaz úgy az Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez 2013-ban kiadott 6. változata, hogy „A diákok iskolai teljesítményét az oktatáspolitikai által is befolyásolható tényezők közül elsősorban a pedagógusi munka minősége határozza meg. (...) Az elmúlt évtized nemzetközi kutatási eredményei arra a következtetésre vezettek, hogy a sikeres oktatási rendszerek középpontjában a pedagógusok állnak.”⁵ (Oktatási Hivatal, 2013[19])

⁴ Harangi, 2011 p. 24.

⁵ Oktatási Hivatal (2013) p. 6

d. A továbbképzési kötelezettség teljesítésének lehetőségei

A pedagógusok élethosszig tartó tanulását Magyarországon kormányrendelettel támogatják. A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet [20] szerint, minden pedagógusnak az oklevele megszerzésétől számított hetedik évét követően egészen az 55. életévéig, hét évenként továbbképzésen kell részt veyen.

A továbbképzési kötelezettség teljesítése legtöbb esetben a következő két formában valósul meg:

- pedagógus-továbbképzési program: alapítási engedély keretében az oktatásért felelős miniszter által jóváhagyott továbbképzési programok
- felsőoktatási program: szakirányú továbbképzések formájában biztosítanak formális pedagógusképzést

A pedagógusoknak a fentiekén túl lehetőségük van más továbbképzési programon is részt venni, ám ennek elfogadását az intézményvezetőjükkel kell egyeztetniük. Az intézmény vezetője saját jogkörben dönthet a 120 óra 25%-ának egyéb, nem akkreditált képzési körben teljesített továbbképzések beszámításáról.

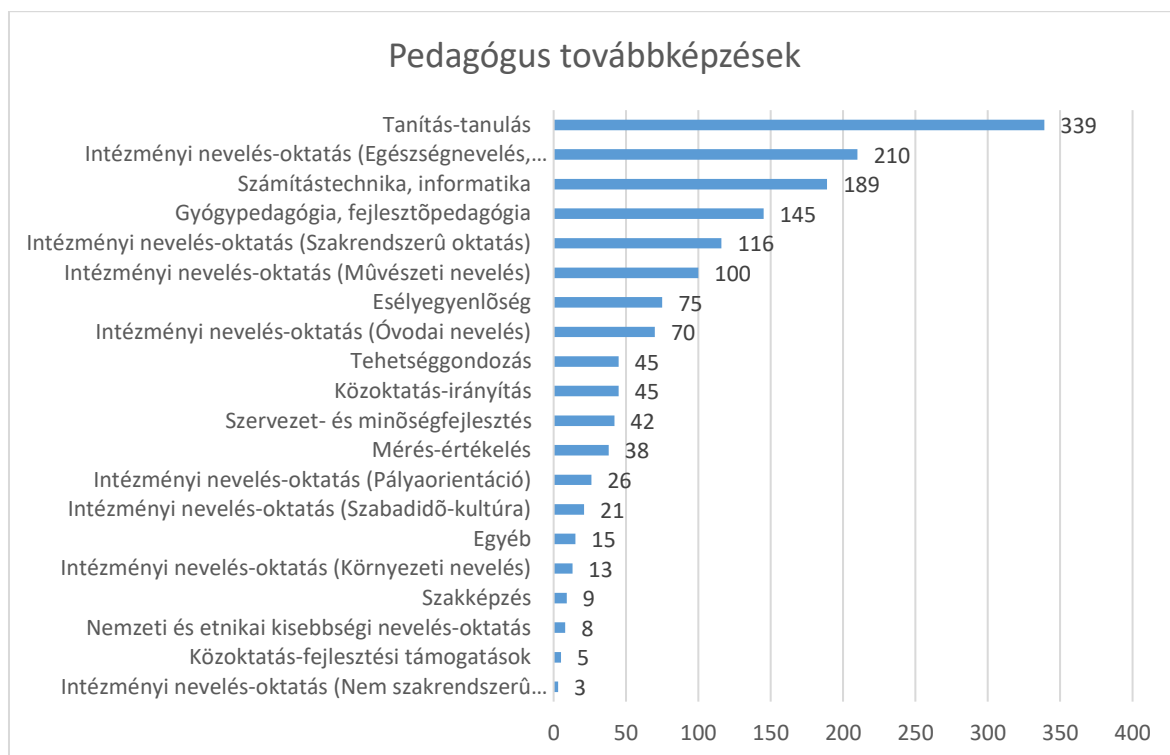
- felnőttképzési programok: ide tartoznak a nyelvi képzések, és egyéb felnőttképzési akkreditációval rendelkező képzések
- egyéb nem akkreditált képzések: önfejlesztésre irányuló egyéb továbbképzési programok

A felnőtteket főleg tudatos tanulási céljaik motiválják felnőttképzési programban való részvételre, melynek oka lehet maga a cselekvés és/vagy tudásvágy, a készségfejlesztés személyes érdeklődésből és/vagy munkaérdekből, a társaságkeresés, míg annak okai, mért nem vesznek részt továbbképzésen főleg az időhiányban és a költségekben keresendők. (Sinnét, 1993 idézi Kálmán, 2008[21])

Rendelkezésre álló fontosabb továbbképzési lehetőségek

e. Pedagógus továbbképzések

A pedagógusok hétévenkénti továbbképzési kötelezettségüknek eleget tehetnek akkreditált pedagógus továbbképzéseken való részvétellel. Ezek a pedagógus-továbbképzési programok minimum 30, maximum 120 órás képzések formájában valósulnak meg. Magyarországon a pedagógusok jelenleg több, mint 1300 akkreditált Pedagógus továbbképzés közül választhatnak, melyek listája a https://www.oktatas.hu/pir/!PIR_PUBLIC/publikus-felulet [22] linken érhető el. Az új rendszerre való átállás miatt jelen adatbázis nehezen kereshető és adatok nem exportálhatóak, ami miatt a 2023 júliuselőtti rendszerből elérhető képzések képezték továbbra is az összehasonlítás alapját. Ezek a képzések témakörök szerint 13 kategóriába vannak rendszerezve:

1. ábra Pedagógus továbbképzések megoszlása

Forrás: <https://pedakkred.oh.gov.hu/pedakkred/Catalogue/CatalogueList.aspx> [23] alapján saját szerkesztés (letöltve 2021. 01. 06.)

Tanulmány egyik célja, hogy megvizsgálásra kerüljenek a rendelkezésre álló képzések során milyen kompetenciák fejlődését célozzák a továbbképzés szervezői. Mivel erre vonatkozó adattáblázat nem érhető el, így szekunder kutatás keretében vizsgáltam meg az egyes képzések során fejleszteni kívánt kompetenciákat.

f. A vizsgálat módszertana

A továbbképzési programok során azokra a készségekre és kompetenciákra fókuszáltam, melyek az „Útmutató a pedagógusok minősítési rendszerében a Pedagógus I. és Pedagógus II. fokozatba lépéshez” [18] kiadványban felsorolt 9 pedagógus kompetencia, valamint az Európai Unió által megfogalmazott 8 kulcskompetencia közül kerültek ki. A kereslet és kínálat összehasonlítása érdekében saját kutatásom során ezen készségek és kompetenciák fontosságára vonatkozó kérdésre kellett a megkérdezett pedagógusoknak is válaszolniuk. Ezek:

- Szakmai tudáshoz kapcsolódó
- Kommunikációs készség fejlesztése
- Idegen nyelvű kommunikáció
- Digitális kompetenciák
- IKT (információs és kommunikációs technológia) eszközök
- Alternatív/modern pedagógiai módszerek
- Tanulás tanulása, tanulás támogatása
- Pedagógus tevékenységek tervezése
- SNI-s diákok fejlesztése, beillesztése, nevelése
- Csoporttevékenységek támogatása
- Önreflexió
- Diákok fejlődésének értékelése, nyomon követése
- Probléma-, konfliktusmegoldás
- Személyes, szociális kompetenciák
- Állampolgári kompetenciák
- Vezetői kompetenciák

A felsorolt kompetenciák az Oktatási Hivatal által kezelt PEDAKKRED rendszerben megtalálható leírások alapján kerültek vizsgálatra. A vizsgált továbbképzési programok véletlenszerűen lettek kiválasztva. A már fentebb bemutatott témakörökön belül, minden altémakör közül véletlenszerűen maximum 5, de ahol ez lehetséges volt, legalább 2 képzés lett kiválasztva, és megvizsgálva. Annak, ahol csak 2 képzést vizsgáltam az volt az oka, hogy a képzések az oktatott tantárgy szakmai tudásának bővítésére fókuszáltak, a leírások alapján további készségek és kompetenciák fejlesztésére irányuló szándék csak elvétve fogalmazódott meg, valamint az altémához tartozó képzések számossága se indokolta a nagyobb mintát. Ezzel a módszerrel az 1514 pedagógus továbbképzési program közül 168 továbbképzési program került vizsgálatra, mely így az összes képzés több mint 11 százalékát teszi ki. A vizsgált képzéseket az alábbi táblázat foglalja össze:

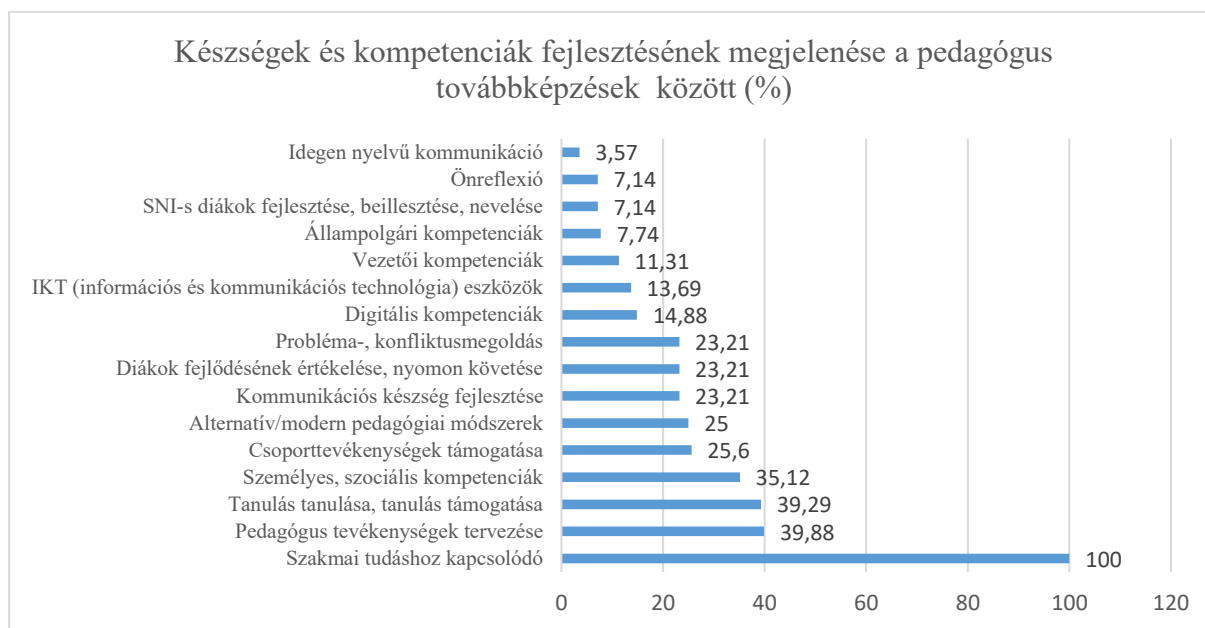
1. táblázat Pedagógus továbbképzések kategóriáinak vizsgálata
Forrás: saját kutatás

Fő téma	Altéma	Összes képzés	Vizsgált képzések
Közoktatás-irányítás	Tanügyigazgatás	5	5
	Gyermek- és ifjúságvédelem	26	5
	Intézményvezetői felkészítés	14	5
Szervezet- és minőségfejlesztés	Minőségbiztosítás	4	4
	Tanterv-, tananyagfejlesztés	1	1
	Szakértő-, mentorfelkészítés	37	5
Mérés-értékelés	Tanulói értékelés	38	5
Nemzeti és etnikai kisebbségi nevelés-oktatás	Nemzeti és etnikai kisebbségi nevelés-oktatás	8	5
Gyógypedagógia, fejlesztőpedagógia	Gyógypedagógia	17	5
	Fejlesztőpedagógia	128	5
Tanítás-tanulás	Pedagógiai módszerek	302	5
	Tanulás tanulása	18	5
	Alternatív pedagógiák	13	5
	Pszichológia	6	5
Tehetséggondozás	Tehetséggondozás	45	5
Esélyegyenlőség	Integráció	20	5
	Hátrányos helyzet	45	5
	Egyenlő bánásmód	10	5
Intézményi nevelés-oktatás (Óvodai nevelés)	Óvodai nevelés	70	5
Intézményi nevelés-oktatás (Szakrendszerű oktatás)	Magyar nyelv és irodalom	4	2
	Matematika	14	2
	Történelem és állampolgársági ismeret	12	2
	Hon- és népismeret	1	1

	Emberismeret és etika	6	2
	Filozófia	1	1
	Biológia	3	2
	Kémia	2	2
	Fizika	8	2
	Angol nyelv	9	2
	Földünk és környezetünk	7	2
	Ének-zene, hangszer	5	2
	Tánc és dráma	8	2
	Mozgókép és médiaismeret	4	2
	Életvitel és gyakorlati ismeretek	3	2
	Testnevelés és sport	26	2
	Német nyelv	2	2
	Orosz nyelv	1	1
Intézményi nevelés-oktatás (Nem szakrendszerű oktatás)	Nem szakrendszerű oktatás	3	2
Intézményi nevelés-oktatás (Művészeti nevelés)	Művészeti nevelés	100	2
Intézményi nevelés-oktatás (Pályaorientáció)	Pályaorientáció	26	2
Intézményi nevelés-oktatás (Szabadidő-kultúra)	Szabadidő-kultúra	21	2
Intézményi nevelés-oktatás (Egészségnevelés, mentálhigi- éné)	Egészségnevelés és mentálhigi- éné	146	5
	Prevenció	9	2
	Erőszak- és konfliktuskezelés	55	2
Intézményi nevelés-oktatás (Környezeti nevelés)	Környezetvédelem	1	1
	Környezettudatosságra nevelés	12	2
Számítástechnika, informatika	Számítástechnika, informatika	55	5
	Infokommunikációs technológia	134	5
Szakképzés	Szakképzés	9	5
Közoktatás-fejlesztési támo- gatások	Közoktatás-fejlesztési támogatások	5	5
Egyéb	Egyéb	14	5

g. A vizsgálat eredménye

Általánosságban megállapítható, hogy minden egyes továbbképzési program ad a szakmai tudáshoz kapcsolódó ismeretanyagot, így a vizsgált továbbképzési programok mindegyike kínál az adott témakörhöz kapcsolódó releváns szaktudást. A vizsgált továbbképzések mindegyike (kivéve a már említett tantárgy specifikus továbbképzések) több készséget és kompetenciát is fejleszt.

2. ábra Készségek és kompetenciák a pedagógus továbbképzésekben

Forrás: alapján saját szerkesztés

Az ábra azt mutatja, hogy az összes vizsgált továbbképzés közül az egyes készségek és kompetenciák fejlesztése hány százalékban jelentek meg. Jól látható, hogy a vizsgált képzések alapján az idegen nyelvű kommunikáció fejlesztése szinte alig jelenik meg, mely a nyelvtanárok szempontját tekintve meglehetősen problémás. A táblázatból látható, hogy angol nyelvtanároknak 9 db, német nyelvtanároknak már csak 2 továbbképzési program áll rendelkezésükre. A német szakos pedagógusok még a „Nemzeti és etnikai kisebbségi nevelés-oktatás” témaköréből választhat maguknak továbbképzést, azonban az itt fellelhető 9 db továbbképzési program közül csupán 2 foglalkozik a német kultúrával. Ez azért is probléma lehet, mivel a középfokú oktatást záró érettségi tantárgyak között kötelezően lennie kell egy idegen nyelvnek, s a pedagógusok számára nem elegendő és megfelelő idegen nyelvű továbbképzés, kihatással lehet a diákok sikeres érettségi vizsgájára és felsőoktatási tanulmányaik megkezdésére is.

További érdekesség, hogy az állampolgári kompetenciák fejlesztése is alig-alig jelenik meg néhány továbbképzési programban, pedig az Európai Unió iránymutatásai szerint ennek a kompetenciának a fejlesztése kulcsa az egyének élethosszig tartó tanulásának.

Pozitívnak tekinthető, hogy a továbbképzések többsége hangsúlyt fektet arra, hogy a pedagógusok tevékenységek tervezését segítsék, valamint, hogy hozzájáruljanak a tanulás tanulásához és tanulás tanításához. Nagy arányban jelennek meg a személyes és társas kompetenciák fejlesztése is, mely közvetetten hozzájárul a diákok társadalomba való beilleszkedéséhez, a sokszínűség elfogadásához. Ennek a modern társadalomban kiemelkedő szerepe van, hiszen az internetnek és a közösségi médiának köszönhetően egy mai fiatal olyan mértékű „figyelemnek” s ez által online bántalmazásnak van kitéve, mint pár évvel ezelőtt egy közszereplő. Ennek feldolgozásában nagy szerepe van a pedagógusoknak (lévén a fiatalok idejük nagy részét az oktatási intézményben töltik), s a fiatalokkal foglalkozó egyéb szakembereknek, hiszen több olyan esetet is feljegyeztek már, mely az online bántalmazás miatt a fiatalok öngyilkosságához vezetett (például Amanda Todd <https://www.youtube.com/watch?v=eHhDtrD9ioY> [24]).

Egyre több továbbképzési program kínálja alternatív/modern módszertanok megismertetését, előtérbe kerülnek a csoporttevékenységek s ezzel együtt a projektfeladatok alkalmazására irá-

nyuló képzési programok is. A COVID-19 járvány okozta digitális oktatás ezeket a módszertanokat áthelyezi az online térbe, mely így magával hozta a digitális készségek és kompetenciák fejlődését mind oktatói, mind tanulói szinten.

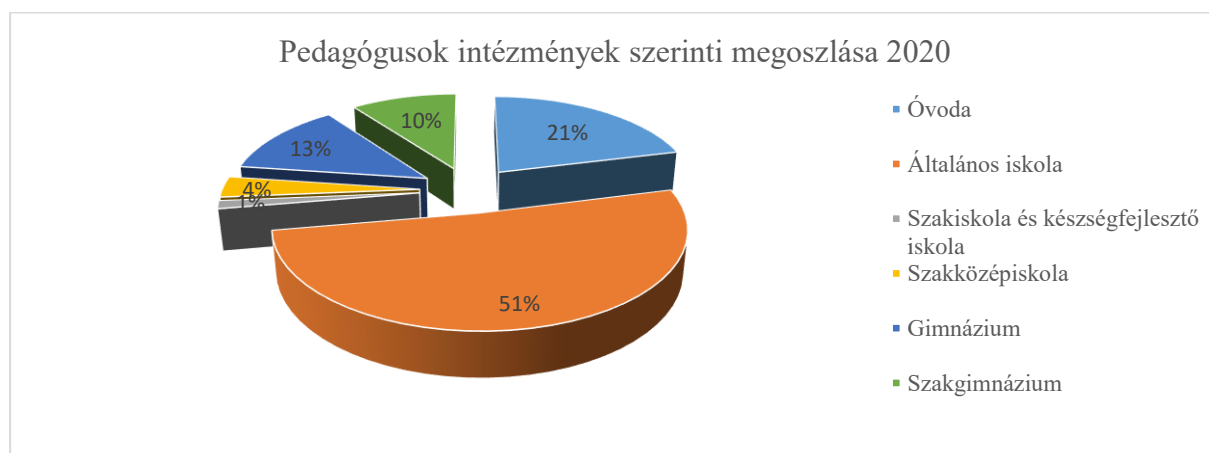
Noha a továbbképzések 11 százalékának vizsgálatából nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, az látható, hogy vannak hiányosságok a pedagógus továbbképzések körében. Ezt támasztja alá primer kutatásom is, mely során vizsgáltam azt, hogy a pedagógusok szerint mely kompetenciák fejlesztése lenne fontos, valamint azt is, hogy mi a véleményük a jelenleg rendelkezésre álló képzési palettáról.

h. Pedagógus szakvizsgás képzések

A kötelező hétévenkénti továbbképzési kötelezettséget Pedagógus Szakvizsga Szakirányú Továbbképzés [25] keretében is teljesíthetik a pedagógusok. Ebben a kategóriában összesen 534 továbbképzés közül választhatnak a pedagógusok témakör és szervező intézmény alapján. Témakör alapján 115 szakvizsgás továbbképzés áll a pedagógusok rendelkezésére, 31 felsőoktatási intézmény több helyszínén, nappali, illetve levelező munkarendű szervezésben. 2020-ban 10 új témájú pedagógus szakvizsgás képzést indítottak a felsőoktatási intézmények, és kivételre került 3 továbbképzés, így 2021. márciusában frissített adatbázis szerint a pedagógusok 115 különböző témát felölelő szakvizsgás továbbképzés közül választhatnak.

Kutatási módszertan

A kutatás mintáját Magyarországon oktatói-nevelői munkát végző pedagógusok képezték, függetlenül attól, hogy milyen intézménytípusban dolgoznak.

3. ábra Pedagógusok intézmények szerinti megoszlása
Forrás: KSH alapján saját szerkesztés [26] (letöltés 2021.03.25)

A KSH adatai alapján szerkesztett diagram szerint 2020-ban oktató-nevelő tevékenységet végző 149.362 pedagógus közül 51% dolgozott általános iskolában, 21% óvodában, 13% gimnáziumban, 10% szakgimnáziumban, 4% szakközépiskolában, és csak a pedagógustársadalom 1%-a tevékenykedett szakiskolában és készségfejlesztő iskolában. Az előző évek tendenciáit figyelve kijelenthető, hogy egyre kevesebb pedagógus van a tanári pályán, számuk évről évre csökkenő tendenciát mutat. A tanári pályán lévők számának ilyen mértékű csökkenése sok kérdést vet fel a jövővel kapcsolatban, ami további kutatások témáit is adhatja. A jövőben érdemes lehet vizsgálni hogyan befolyásolja tanári pályán lévők számának csökkenése a pedagógusok

továbbképzésekhez való hozzáállását, saját maguk fejlesztésének igényét az átszervezések és növekvő óraterhelések tükrében.

A pedagógusok attitűdvizsgálata

i. Kutatási kérdések, hipotézisek

A pedagógusok attitűdje az élethosszig tartó tanuláshoz való hozzáállás kapcsán, valamint a számukra jelenleg elérhető képzési kínálat megítélése, kérdőíves felméréssel kerül vizsgálatra. A kérdőíves felmérés célja, hogy megvizsgáljam a pedagógusok hozzáállását az élethosszig tartó tanuláshoz, valamint, hogy választ kapjak arra, mi a véleményük a jelenleg számukra elérhető továbbképzési palettáról, különös tekintettel a megszerzhető kompetenciákra. A kutatási kérdések alapján három hipotézis kerül megfogalmazásra, melyek a primer kutatás során kerülnek vizsgálatra:

H1. A pedagógusok inkább egyetértenek azzal, hogy a tudás alapú társadalom elérésének egyik kulcskérdése az oktatás minősége, emiatt nem csak azért járnak továbbképzésre, mert az a pályán maradás záloga.

H2. A jelenleg elérhető pedagógus továbbképzések – legyen az szakvizsgás, pedagógus továbbképzés, felnőttképzés, vagy egyéb más kompetencia fejlesztő tevékenysége – kielégítik a pedagógusok által támasztott igényeket.

H3. A jelenleg elérhető pedagógus továbbképzések – legyen az szakvizsgás, pedagógus továbbképzés, felnőttképzés, vagy egyéb más kompetencia fejlesztő tevékenysége – azokat a kompetenciákat fejlesztik, amelyekre a pedagógusoknak szüksége van.

j. Kérdőíves felmérés

A kérdőív során többségében zárt típusú kérdésekre adhatnak választ a megkérdezett pedagógusok, megadva számukra az egyéb lehetőséget, ahova önálló gondolataikat is megoszthatják. A kérdőív egy Likert-skála típusú kérdéscsokrot tartalmaz, mely 1-6-ig – ahol 1 a legkevésbé igaz, 6 a teljes mértékig igaz – terjedő skálán méri a pedagógusok preferenciáit. A skála tudatosan nem 5 lépcsős, mellyel céloztam, hogy a válaszadóknak mindenképp el kelljen mozdulniuk valamelyik irányba, ne tudják az „arany középutat” választani.

A kérdőív egy olyan kérdést tartalmazott, melyre a pedagógusok szabadon fogalmazhatták meg gondolataikat, amiben arra kértem a kitöltőt, ossza meg velem milyen lenne a számára ideális képzés, milyen készségeket és kompetenciákat fejlesztene, és milyen témakört ölelné fel.

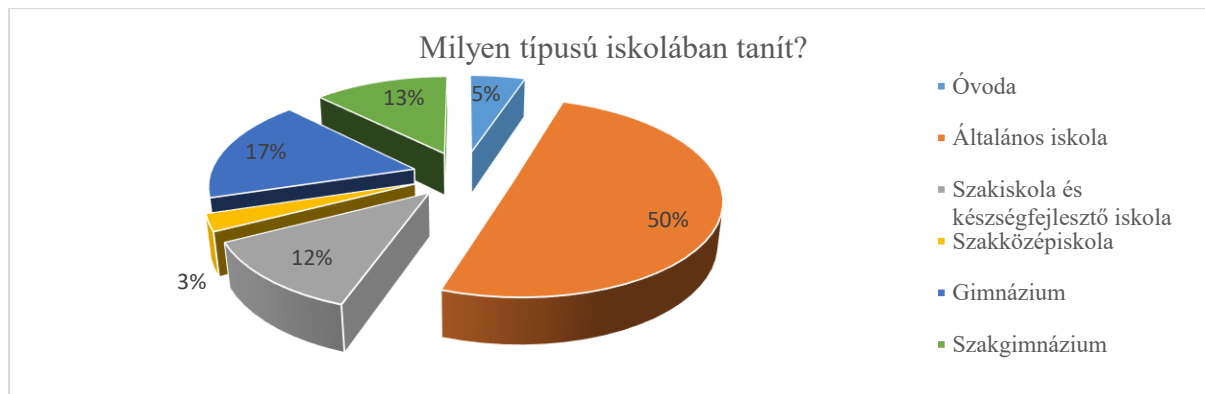
A kérdőív utolsó szakasza demográfiai kérdéseket tartalmazott, mint például mióta van a tanári pályán, milyen iskolában tanít, vagy milyen legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezik. Ezen kérdéseket azért tartottam fontosnak megkérdezni, hogy megvizsgálhassam az egyes demográfiai adatok tükrében változik-e az élethosszig tartó tanuláshoz való hozzáállásuk, vagy sem.

A kérdőíves lekérdezés során legalább 118 fő pedagógus lekérdezése volt a cél, mivel 2019-ben a KSH adatai szerint 118.308 fő pedagógus (nem számolva az óvodapedagógusokat) volt a pályán, mely így az összes pedagógus 0,1%-át jelentette volna. A sikeres lekérdezésnek köszönhetően a magyar pedagógus társadalom 0,14%-ának véleményét tudtam feldolgozni.

A felmérés során a pedagógusok egy összesen 11 kérdésből álló kérdőívet töltöttek ki, mely online, google űrlap formájában állt rendelkezésükre 2021. február 15. és 2021. március 15. között (1. számú melléklet). A kérdőív egy kivételével zárt kérdéseket tartalmazott, megadva a lehetőséget a kitöltőnek, hogy a rendelkezésre álló opciókon túlmenően önálló választ is megadjon. A kérdőív Magyarországon oktató-nevelő munkát folytató pedagógusokhoz lett eljuttatva s lettek felkérve arra, hogy tantestületükben, oktatási intézményükben a kollégáiknak is juttassák el azt. Ezzel a módszerrel az egy hónap alatt 205 releváns kitöltést sikerült elérni.

k. Eredmények

A primer kutatásban összesen 205, különböző intézményben és területen oktató-nevelő tevékenységet végző pedagógus vett részt.

4. ábra Pedagógusok intézmények szerinti megoszlása

Forrás: saját kutatás

Noha a kutatás nem reprezentatív, a KSH által közzétett adatok megoszlása és az arányok a kutatás során is kirajzolódni látszik. A kitöltők között általános iskolában tanító pedagógusok voltak a legtöbben (50%), ezt követte a gimnázium (17%) és szakgimnázium (13%), felül reprezentatív volt a szakiskola és készségfejlesztő iskola - Szakiskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (EGYMI), Pedagógiai szakszolgálat, Kollégium, Felnőttképzés, Nyelviskola – (12%) ezt a kategóriát követi az óvoda (5%), majd a Szakközépiskola (3%). Kutatásomból az is kiderült, hogy a megkérdezettek 95%-a csupán egy intézményben tanít, 4%-uk kettő, míg a maradék 1% három intézményben is végez nevelő-oktató tevékenységet.

A kérdőíves felmérés során először is arra kerestük a választ, hogy a kérdőívet kitöltő pedagógus hol szokott továbbképzést keresni, keres-e egyáltalán.

Az eredmények azt mutatták, hogy a megkérdezettek zöme nem keres, vagy az iskola igazgatója hívja fel a figyelmét az elvégezhető képzésekre, vagy kollégák ajánlják számukra. Csak a megkérdezettek 20-30%-a keres különféle magyar honlapokon, pedagógus-továbbképzési rendszerben vagy a pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzési rendszerben.

A kutatás vizsgálta azt is, hogy a megkérdezett pedagógusok mi alapján választanak képzést. Az erre adott válaszok alapján elmondható, hogy legtöbb pedagógus a téma, valamint az alapján választja ki a képzést, hogy az azon megszerzett tudást tudja-e az iskolában alkalmazni, s csak kicsivel több mint a megkérdezettek fele dönt a megszerzhető tudás és fejleszhető kompetenciák alapján. A válaszadók csupán 20,5%-nak fontos a képzésért kapható kreditérték. Ezek alapján már feltételezhető, hogy a pedagógusok elsődlegesen a tudás megszerzése érdekében választanak továbbképzést és nem a kötelező kreditgyűjtés miatt.

A kutatás következő kérdése azt vizsgálta, hogy a megkérdezett pedagógusok mely kompetencia fejlesztését részesítik előnyben. A kérdőív kitöltői szerint a továbbképzések során az a legfontosabb, hogy szakmai tudásuk gyarapodjon (83%). Ezt követi a digitális kompetencia fejlődése, mely a COVID-19 okozta pandémia miatt kerülhetett ennyire előtérbe, hiszen a pedagógusoknak és diákoknak szinte egyik pillanatról a másikra kellett távolléti, digitális oktatásra átállniuk. Nagyobb csoportot - a válaszadók közel fele - képez azon pedagógusok köre, akik a digitális oktatás (101), az alternatív/modern pedagógiai módszerek (96), a tanulás tanulása tanulás támogatása (93), a probléma és konfliktusmegoldás (83), az IKT eszközök használata

(80), és az SNI-s diákok fejlesztése, beillesztése (69) kompetenciák fejlődését emelte ki prioritásnak. A következő csoportot a megkérdezett pedagógusok 10-20%-a vélte fontosnak, ide tartozik a csoporttevékenységek támogatása (43), diákok fejlődésének értékelése, nyomkövetése (42), kommunikációs készség fejlesztése (40), személyes, szociális kompetenciák fejlesztése (32), pedagógus tevékenységek tervezése (30), vezetői kompetenciák fejlődése (30), az idegen nyelvű kommunikációs készség fejlesztése (23), és az önreflexió támogatás (20). Az Európai Unió által meghatározott 8 kulcskompetencia közül az állampolgári kompetenciák fejlődését a megkérdezett pedagógusok alig 2%-a véli fontosnak.

Az attitűd vizsgálat során arra kerestük a válaszokat, hogy a pedagógusok mennyire értenek egyet az egyes állításokkal. Jól látható, hogy a legtöbben fontosnak érzik, hogy fejlesszék magukat, és mindig naprakész tudással rendelkezzenek, valamint, hogy a megszerzett tudásukat tudják használni a szakterületükön.

1. ábra A pedagógusok attitűd vizsgálat 1/3
Forrás: saját kutatás

Nagyon eltérően vélekednek a megkérdezett pedagógusok arról az állításról, hogy nehezen találnak igényeiknek megfelelő továbbképzést. Szinte minden válaszlehetőséget egyenlő mértékben jelöltek, ami miatt SPSS rendszerben is vizsgálatra került a görbe. A vizsgálat szerint a kérdésre adott válaszok átlagértéke 3,28 (a medián 3,5), a szórás 1,59, a ferdeségi mutató pedig +0,44. Ebből is látható, hogy nagyon nehéz eldönteni, hogy a válaszoló pedagógusok inkább egyet értenek az állítással, vagy nem. Nagyon minimálisan, de az mondható, hogy a válaszadók inkább nem értenek egyet, vagyis azért találnak az igényeiknek megfelelő képzést. A későbbiekben ezt az állítást további kérdések során is vizsgáljuk.

Az ábra jól szemlélteti, hogy a megkérdezettek fontosnak tartják, hogy folyamatosan fejlesszék magukat és hogy mindig naprakész tudással rendelkezzenek. Ebből arra lehet következtetni, hogy nem azért képezik magukat, mert törvényi kötelezettségük, hanem azért, mert egyetértenek a továbbképzések fontosságával és a legtöbben akkor is mennének, ha az nem lenne kötelező. Mivel a hipotézisek egyike az, hogy a pedagógusok nem azért mennek továbbképzésre, mert az kötelező, az állítást SPSS rendszerben variancia vizsgálat is kiértékelésre került, hogy a kor és a pályán eltöltött évek előre haladása befolyásolja-e a továbbképzésekhez való hozzáállásukat. Noha nem szignifikánsan, de a vizsgálat azt mutatta, hogy a pályán eltöltött évek számának növekedésével, a pedagógusok továbbképzésekhez való hozzáállása és lelkesedése is enyhén csökken.

2. ábra Pedagógusok attitűd vizsgálata 2/3

Forrás: saját kutatás

A válaszadók nagy része (közel 45%) nem megy el „csak” a kötelező kreditgyűjtés miatt olyan képzésre, aminek tudását nem tudja beépíteni mindennapjai során az oktatási helyzetekbe.

A diagram jól mutatja, hogy a pedagógusok nagy része hajlandó fizetni a képzésért, ami azt mutatja, hogy fontosnak tartja a képzéseken megszerzhető tudást. Ezt a kérdést direkt módon is feltettem, aminek hasonló kimenete lett. A válaszadók 40% egyértelműen fizetne a továbbképzésekért, 40% jelölte azt, hogy talán fizetne érte (ennek oka a képzés feltételezett minőségével hozható párhuzamba), és csupán 20% volt az, aki teljes mértékben elutasítja azokat a képzéseket, amelyekért fizetni kell. Az SPSS rendszerben elvégzett variancia és post-hoc elemzés értelmezése szerint azok a pedagógusok, akik fizetnének a képzésért szívesebben mennének képzésekre akkor is, ha az nem lenne kötelező, mint azok, akik nem, vagy csak talán lennének hajlandóak fizetni a képzésért.

Az ábrán látható, hogy a pedagógusok számára inkább az a fontos, hogy a továbbképzésen megszerzett tudást mindennapi munkájuk során hasznosítani tudják, nem az, hogy bármilyen képzésre elmenjen, amelynek kreditértékét be tudják számíttatni.

3. ábra Pedagógusok attitűd vizsgálata 3/3

Forrás: saját kutatás

A válaszadók szerint a jelenleg elérhető képzések inkább azokat a készségeket és kompetenciákat fejlesztik, amire a pedagógusoknak szüksége van. A skála során megjelölt értékek átlaga 3,68 szórásuk 1,21, a ferdeségi mutató pedig -217, ami azt támasztja alá, hogy inkább egyetértenek az állítással. Jelen attitűd mérést összevetve egy másik kérdéssel (Mi a véleménye a rendelkezésre álló képzési palettáról?) az látható, hogy azok, akik jobban egyetértnek az állítással (A jelenleg elérhető képzések azokat a készségeket és kompetenciákat fejlesztik, amire a szakembereknek szükségük van) úgy vélik, hogy bőséges a képzési kínálat és sok jó továbbképzés érhető el. Azok, akik szerint nincs sok képzés, de azért találnak relevánsakat és azok, akik szerint sok képzés érhető el, de kevesebb számukra relevánsat találnak, azok válaszaik átlagos értéke 3,39 és 3,48 és nincs szignifikáns különbség közöttük, ellenben azokkal, akik szerint sok jó képzés érhető el, mert az ő átlaguk 4,51. Ehhez a témakörhöz tartozik az az állítás, amely azt mondja, hogy „Mindig találok olyan képzést, amire épp szükségem van”. Az ábrán az látható, hogy a válaszadók bizonytalanok ebben a kérdésben, nem is értenek teljesen egyet az állítással, de nem is gondolják úgy, hogy nincsenek számukra megfelelő továbbképzések. Annak érdekében, hogy ezt az állítást is tisztábban lássuk, ismét az SPSS rendszer ferdeségi mutatójának számítását alkalmaztuk. A vizsgálat eredménye szerint a válaszok átlaga 3,65 (0,15-tel a medián felett), szórása 1,44 és a ferdeségi index -0,104. Ezek alapján az mondható el, hogy bár nagyon minimálisan, de a görbe íve a magasabb értékek felé csúcsosabb, tehát a megkérdezettek inkább úgy vélik, hogy mindig találnak olyan képzést, amire épp szükségük van.

A skála utolsó állítása szintén azt hivatott vizsgálni, hogy a válaszadók a kredit gyűjtés miatt mennek-e továbbképzésekre, vagy akkor is mennének, ha a krediteket nem tudnák beszámíttatni. Az ábra jól mutatja, hogy a kitöltők nagy része (36,6%) nem csak olyan képzésre megy el, amelynek kreditértékét be tudja számíttatni a továbbképzési kötelezettség teljesítésébe, míg csupán a kitöltők 7% megy kizárólag olyan továbbképzésre, amelynek kreditértéke beszámítható. Ebből a megállapításból is arra lehet következtetni, hogy a pedagógusok továbbképzési kötelezettsége kevésbé befolyásolja saját maguk képzése iránti hajlandóságot és elkötelezettséget.

A kutatás fontos részét képezte a pedagógusok továbbképzésre való jelentkezésének motiváció vizsgálata.

Az eredmények szerint, a válaszadók 83% jelölte azt, hogy fontosnak tartják, hogy folyamatosan képezzék magukat és naprakészebb tudással rendelkezzenek (63%). A kitöltők 1/3-a tartja szem előtt, hogy a diákjai előre menetében és élethosszig tartó tanulásában példakép szerepet tölt be, s saját továbbképzéséhez való hozzáállása multiplikáló hatással bírhat diákjai tanulásához való hozzáállásához. Csak a válaszadók 28% jelölte, hogy azért jelentkezik továbbképzésre mert kötelező a pályán maradáshoz.

8. ábra Jelenlegi képzési paletta pedagógusok általi megítélése
Forrás: saját kutatás

A megkérdezett pedagógusok 28%-a gondolja úgy, hogy jelenleg sok jó képzési lehetőség érhető el, s csak 18%-uk mondja azt, hogy nincs sok, de talál magának megfelelőt. Az ábrán látható, hogy a pedagógusok zöme (46%) véli úgy, hogy sok képzési lehetőség érhető el, de azok között kevesebb olyat találnak, melyek relevánsak számukra, és megfelelő tudást ígér, míg 4% úgy látja, hogy kevés a rendelkezésre álló képzés és a kínálat minősége sem kielégítő. A kérdésre adott válasz hasonló képet mutat, mint az attitűd vizsgálat során a képzési palettára irányuló kérdések. A válaszok alapján nehéz egyöntetűen azt állítani, hogy megfelelő vagy sem. Ha a képzések minősége szerint a pozitív vélekedéseket összegezzük, akkor azt látjuk, hogy a megkérdezett pedagógusok 46%-a talál igényeinek megfelelő továbbképzést, még akkor is, ha a kínálat mennyisége szerint nem mindig felel meg elvárásaiknak. Ugyan ezt a számítást elvégezve azokkal a válaszokkal, melyek a képzések minőségét tekintve negatív képet festenek azt látjuk, hogy a megkérdezett pedagógusok 50% nem talál az igényeinek megfelelő továbbképzést. (A fennmaradó 4% azon pedagógusok száma, akik a pályán eltöltött éveiket tekintve még nem kellett részt vegyenek továbbképzési programban.)

A megkérdezett pedagógusok a kérdőív kitöltése során egy alkalommal lehetőséget kaptak önállóan megfogalmazni, milyen lenne számukra az ideális képzés, milyen készségeket kompetenciákat fejlesztenek. Ez a kérdés jellege miatt nem volt kötelező, azonban még így is a válaszadók több mint fele megosztotta igényeit. A válaszok között nagyon sokan megjelölték a sajátos nevelési igényű (SNI), és a beilleszkedési, magatartási, tanulási nehézségekkel (BTMN) küzdő tanulók, fejlesztését, azzal indokolva, hogy egyre több ilyen tanulóval találkoznak munkájuk során, s egyre nagyobb szükség van arra, hogy őket megfelelő módon tudják kezelni és fejleszteni. Ezzel összekötve jelent meg a probléma megoldás és konfliktus kezelés fontossága. Nagyon sok pedagógusnál megjelentek az alternatív, modern pedagógiai módszerekre és eszközökre irányuló továbbképzések igénye. Ezt legtöbbször a diákok motiválásával, a tanórák színesebbé tételével indokolták. Fontosnak tartják a tanítás tanulásának minél nagyobb mértékű elsajátítását, s ezáltal a tanulás támogatásának megvalósítását.

Nem kétséges, hogy a 2020/2021-es tanév legmeghatározóbb eseménye a COVID-19 vírus miatt kitört pandémia volt, mely az oktatásra is nagy hatással volt. A mindennapi oktatás jelenléti formáról az online térbe helyeződött át, s a pedagógusoknak és a tanulóknak egyaránt szembe kellett nézniük az online tanórákkal, és a digitális oktatással. Ennek nyomán nagyon sok meg-

kérdezett pedagógus fogalmazta meg a digitális kompetenciák fejlesztésére irányuló továbbképzések szükségességét, egyítve az egyes alternatív módszerekkel, kooperatív tanítási formákkal.

Gyakran leírt igény volt a gyakorlatias továbbképzések iránti vágy, mindemellett fontosnak tartják a szakmaiság meglétét, az új ismeretanyag átadását. A megkérdezettek olyan továbbképzéseken vennének részt, melyek kellő szakmai háttérrel, de gyakorlati megvalósítást ígér, melyeket a gyakorlatban, mindennapi munkájuk során is tudnak alkalmazni.

A Pedagógus Továbbképzések vizsgálata során az idegen nyelvű kommunikációra irányuló továbbképzések hiánya már kitűnt, melyet a megkérdezett pedagógusok is alátámasztottak. Meglátásuk szerint alig találnak olyan továbbképzést, amely idegen nyelven lenne megtartva. Így, ha idegen nyelvű kommunikációs készséget kívánnak fejleszteni külföldi konferenciákon, esetleg külföldi képzéseken kell részt venniük, melynek költségvonzata jóval magasabb, mint a hazai továbbképzéseké.

A leírásokból az is kiderül, hogy nem csak a pedagógus szakmai továbbképzésekre lenne szükség, de olyan jellegű képzésekre is, melyek a pedagógussal, mint emberrel foglalkoznak. A pedagógusok fokozódó leterheltsége, valamint a pedagógus bértábla méltatlansága nagyon sok pedagógus kiégését, a szakmától való elfordulását eredményezi.

A hipotézisek vizsgálata, kutatási kérdések megválaszolása

1. Hipotézis

A pedagógusok inkább egyetértenek azzal, hogy a tudás alapú társadalom elérésének egyik kulcskérdése az oktatás minősége, emiatt nem csak azért járnak továbbképzésre, mert az a pályán maradás záloga.

A primer kutatás során több olyan kérdést is megfogalmaztunk, melyek a hipotézis alátámasztását szolgálta. Az attitűd vizsgálat során a megkérdezettek többsége jelölte azt, hogy inkább egyetért a továbbképzéseken való részvétel fontosságával, s akkor is mennének, ha az nem lenne kötelező a pályán maradáshoz. A megkérdezettek nagy aránya lenne hajlandó fizetni a továbbképzésért, amiből szintén arra lehet következtetni, hogy fontos számukra a továbbképzéseken való részvétel, szívesen áldoznak tudásuk bővítésére, készségeik és kompetenciáik fejlesztése érdekében.

A megkérdezett pedagógusok többsége az ide vonatkozó kutatási kérdések során úgy nyilatkozott, hogy fontosnak tartja szakmai tudásának naprakészen tartását és bővítését, készségei és kompetenciái fejlesztését. Azzal, hogy a pedagógusok nem csak azért vesznek részt továbbképzésen, hogy annak kreditétékét beszámíttassák, arra enged következtetni, hogy önmaguk fejlesztése érdekében olyan képzéseken is részt vesznek, melyek egyéni érdeklődésüket is kielégíti, még akkor is, ha azok a továbbképzési kötelezettség teljesítésébe nem számíthatóak be. A pedagógusok 1/3-a elismeri multiplikátor szerepét és fontosnak is tartja, hogy diákjai számára jó példát mutatva folyamatosan képezze magát, tanuljon, továbbadva ezzel az élethosszig tartó tanulás szemléletét és szükségességét. Ez a pedagógusok tanulás iránti elköteleződését mutatja. Összegezve, a vizsgálat során az derült ki, hogy a pedagógusok nem csak azért mennek továbbképzésre, mert az kötelező számukra a pályán maradáshoz, hanem sokkal inkább azért, mert egyetértenek azzal, hogy a tudás alapú társadalom megteremtése az oktatás minőségében rejlik, fontos számukra a folyamatos tudásbővítés, ismereteik és látókörük bővítése.

2. Hipotézis

A jelenleg elérhető pedagógus továbbképzések – legyen az szakvizsgás, pedagógus továbbképzés, felnőttképzés, vagy egyéb más kompetencia fejlesztő tevékenysége – kielégítik a pedagógusok által támasztott igényeket.

Az állítás alátámasztásában a pedagógusok attitűd vizsgálatának, az 5. és 7. ábra egy-egy állítása, a „Nehezen találok az igényeimnek megfelelő továbbképzést.”, valamint a „Mindig találok olyan képzést, amire épp szükségem van.” voltak mérvadóak. Mindkét esetben a pedagógusok válaszai meglehetősen eltérőek voltak, nehéz egyértelműen eldönteni, hogy mennyire vannak megelégedve a jelenlegi képzési kínálattal. Az ábra szerint az mondható, hogy inkább nincsenek megelégedve a kínálattal és inkább nehezen találnak igényeiknek megfelelő továbbképzést. Ennek alátámasztása érdekében SPSS rendszer segítségével végeztünk átfogóbb vizsgálatot. Az eredmények alapján az mondható el, hogy a megkérdezettek minimális többségben, de inkább találnak igényeiknek megfelelő továbbképzési lehetőséget.

A hipotézis alátámasztásában segítséget ad az a kérdőívbeli kérdés is, melyben arról kérdeztük a pedagógusokat, mi a véleményük a rendelkezésre álló képzési palettáról. A pedagógusok ebben a kérdésben is nagyon kiegyenlítetten gondolkodnak, szinte 50-50% azon pedagógusok száma, akik meg vannak elégedve a képzésekkel, s mindig találnak igényeiknek megfelelőt, és azoké, akik szerint a jelenleg elérhető képzési paletta nem az igényeiknek megfelelő.

A szekunder kutatás kitért a jelenlegi továbbképzési kínálat vizsgálatára, mely alapján elmondható, hogy a pedagógusok több mint 2000 akkreditált, dedikáltan pedagógusoknak szánt továbbképzés közül választhatnak, valamint több ezer olyan egyéb felnőttképzési program érhető el, melyekkel a továbbképzési kötelezettség kiváltható.

Azt is meg kell jegyezni, hogy attól is függ a pedagógusok megítélése, hogy milyen szako(ka)t oktatnak, hiszen vannak olyan témakörök, melyek köré jóval több továbbképzési programot szerveznek – mint például a pedagógiai módszerek, az egészségnevelés és mentálhigiéné vagy az infokommunikációs technológia -, de különféle tantárgyspecifikus továbbképzésből már jóval kevesebb érhető el – például a fizika, a kémia, a biológia stb. Az egyénileg megfogalmazott visszajelzésekből is kitűnik, hogy a pedagógusok hiányolják ezeket a továbbképzéseket.

A kutatás azt mutatja, hogy nem egyértelműen eldönthető, mennyiben elégíti ki a pedagógusok igényeit a jelenlegi továbbképzési kínálat, további vizsgálatok lehetnek szükségesek. Az látható, hogy számosságát tekintve nagyon sok akkreditált továbbképzés áll a pedagógusok rendelkezésére, valamint több olyan közül is lehet választani, amely igazgatói jogkörben beszámítható a továbbképzési kötelezettségbe. Vannak, akik az általánosabb témakörök közül bőségesen tudnak válogatni, azonban a tantárgyspecifikus továbbképzések hiányosak.

3. Hipotézis

A jelenleg elérhető pedagógus továbbképzések – legyen az szakvizsgás, pedagógus továbbképzés, felnőttképzés, vagy egyéb más kompetencia fejlesztő tevékenysége – azokat a kompetenciákat fejlesztik, amelyekre a pedagógusoknak szüksége van.

A harmadik hipotézis alátámasztásában a pedagógusok által adott visszajelzések, valamint a pedagógus továbbképzések vizsgálata során kapott adatok képezik a választ, kiegészülve az attitűd vizsgálat egy állításával.

A megkérdezett pedagógusok közül kevesen állították egyöntetűen azt, hogy a jelenleg elérhető képzések egyáltalán nem azokat a kompetenciákat fejlesztik, amelyekre szükség van, de azt sem, hogy teljes mértékben meg vannak elégedve ilyen téren a továbbképzési kínálattal. A válaszadók többsége a hat fokú skálán 3,4,5 válaszokat jelölték, mely szerint inkább egyetértenek azzal, hogy a jelenleg elérhető képzések azokat a készségeket és kompetenciákat fejlesztik, amelyekre a pedagógusoknak szüksége van. Ezt a megállapítást az előző részben leírt vizsgálat is alátámasztotta.

A pedagógusok által adott válaszok és a pedagógus továbbképzések során feltárt kompetenciák összehasonlítása érdekében mind a két esetben ugyan azokat a kompetenciákat kerestük. A vizsgált kompetenciák az „Útmutató a pedagógusok minősítési rendszerében a Pedagógus I. és

Pedagógus II. fokozatba lépéshez” dokumentumban felsorolt pedagógus kompetenciák és az Európai Unió által meghatározott 8 kulcskompetencia közül kerültek ki. A következő táblázat foglalja össze, a pedagógus továbbképzések vizsgálatával találtak kompetenciák megjelenésének gyakoriságát és a pedagógusok által adott visszajelzések szerint szükséges kompetenciák összesítését csökkenő sorrendben.

2. táblázat Fejlesztendő készségek és kompetenciák a pedagógus továbbképzésekben és a pedagógusok igényei

Forrás: saját kutatás

	Pedagógus továbbképzések vizsgálata	Pedagógusok igényei
1	Szakmai tudáshoz kapcsolódó	Szakmai tudáshoz kapcsolódó
2	Pedagógus tevékenységek tervezése	Digitális kompetenciák
3	Tanulás tanulása, tanulás támogatása	Alternatív/modern pedagógiai módszerek
4	Személyes és szociális kompetenciák	Tanulás tanulása, tanulás támogatása
5	Csoporttevékenységek támogatása	Probléma-, konfliktus megoldás
6	Alternatív/modern pedagógiai módszerek	IKT (információs és kommunikációs technológia) eszközök
7	Kommunikációs készség fejlesztése	SNI-s diákok fejlesztése
8	Diákok fejlődésének értékelése,	Csoporttevékenységek támogatása
9	Probléma-, konfliktus megoldás	Diákok fejlődésének értékelése,
10	Digitális kompetenciák	Kommunikációs készség fejlesztése
11	IKT (információs és kommunikációs technológia) eszközök	Személyes és szociális kompetenciák
12	Vezetői kompetenciák	Pedagógus tevékenységek tervezése
13	Állampolgári kompetenciák	Vezetői kompetenciák
14	SNI-s diákok fejlesztése	Idegen nyelvű kompetenciák
15	Önreflexió	Önreflexió
16	Idegen nyelvű kompetenciák	Állampolgári kompetenciák

A táblázat jól szemlélteti, hogy mely készségek és kompetenciák fejlesztésére van igénye a pedagógusoknak és ezzel szemben melyekre fektetnek hangsúlyt a jelenlegi pedagógus továbbképzések. A pedagógusok visszajelzései alapján az látható, hogy a COVID-19 világjárvány okozta távoktatás során felértékelődtek a digitális kompetenciák és az IKT eszközök használata. A válaszadók nagy arányban jelezték azt, hogy ezen készségek és kompetenciák fejlesztésére nagy szükség lenne. Érdekes ezen a ponton összehasonlítani a táblázat másik oldalán található, a pedagógus továbbképzések által fejlesztett készségeket és kompetenciákat. Jól látszik, hogy ebben az oszlopban a digitális kompetenciák fejlesztése csak a 10. helyen állt, míg az IKT eszközök a 11. helyre kerültek. A pedagógusok által szabadon kifejtett igények között sokszor jelent meg az SNI és más nehézséggel küzdő tanulók fejlesztésének igénye, mely a táblázat pedagógusok igényei oszlopában a 7. helyen szerepel, míg a képzési kínálatban a 14. helyre került.

A pedagógusok igényeivel szemben a jelenleg elérhető továbbképzések nagyobb hangsúlyt fektetnek a pedagógus tevékenységek tervezésére, a személyes és szociális kompetenciák fejlesztésére.

Összegzésként elmondható, hogy a jelenleg elérhető képzési kínálat javarészt azoknak a készségeknek és kompetenciáknak a fejlesztésére fókuszál, amelyekre a pedagógusoknak szüksége van. Az elmúlt évek eseményei felértékeltek egyes kompetenciákat, amit úgy tűnik a piac még nem tudott lekövetni.

BEFEJEZÉS

A tanulmány célja az, hogy megvizsgáljuk a pedagógusok élethosszig tartó tanuláshoz való hozzáállását, valamint felmérjük, hogy a jelenleg elérhető továbbképzési kínálat mennyiben elégíti ki a pedagógusok igényeit.

A kutatás során a jelenleg elérhető képzési kínálat elemzésére került sor, vizsgálatra kerültek azok a továbbképzési programok, melyek a pedagógusok számára a kötelező hétévenkénti továbbképzés teljesítésébe beszámíthatóak. Az elérhető képzések mennyisége és témakörei mellett a pedagógus továbbképzések tartalma is vizsgálatra került, különös tekintettel arra, hogy a kínálat milyen készségek és kompetenciák fejlesztésére helyezi a hangsúlyt.

Kérdőíves kutatás segítségével felmértük a pedagógusok attitűdjét, az életen át tartó tanulás megítélését, a jelenlegi képzési kínálat mennyiségi és minőségi megítélését. Kíváncsiak voltunk a pedagógusoknak milyen készségek és kompetenciák fejlesztésére lenne szükségük, s hogy a jelenleg számukra elérhető továbbképzési programok ezeket az igényeket kielégítik-e.

A három hipotézis közül az első alátámasztásra került, vagyis „a pedagógusok inkább egyetértenek azzal, hogy a tudás alapú társadalom elérésének egyik kulcskérdése az oktatás minősége, emiatt nem csak azért járnak továbbképzésre, mert az a pályán maradás záloga.” Kutatásból kiderült, hogy a megkérdezett pedagógusok fontosnak tartják, hogy folyamatos szakmai továbbképzésen vegyenek részt, bővítsék tudásukat, fejlesszék készségeiket és kompetenciáikat. A másik két hipotézis megdőlt, hiszen a pedagógusok által megosztott információk, és a továbbképzések vizsgálata azt támasztja alá, hogy bár sok elérhető képzés közül választhatnak a pedagógusok, azok nem feltétlenül felelnek meg igényeiknek, s nem azokat a készségeket és kompetenciákat fejlesztik, melyekre szükségük van.

A válaszadó pedagógusok véleménye alapján kirajzolódik, hogy a szakmában dolgozó szakemberek mind fontosnak tartják, hogy képezzék magukat, ez akkor is így lenne, ha nem lenne kötelezően előírt számukra továbbképzéseken való részvétel, de az egyre több szakmai kihívás, a növekedő osztálylétszámok, az egyre több problémásnak ítélt gyerek, az alulfizettség, a nem az igényeikre szabott továbbképzéseken való kötelező részvétel – hogy csak a leggyakrabban elhangzottakat említsük – egyre több motiválatlan és kiégett pedagógust fog eredményezni. Ennek vizsgálata azonban már egy következő kutatás témáját szolgálhatja.

Irodalomjegyzék

- [1] Európai Bizottság (2023): https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-year-skills-2023_hu Letöltve: 2023.08.12
- [2] Óhidy Andrea (2006) Az élethosszig tartó tanulás és az iskola, Új Pedagógiai Szemle, <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-elethosszig-tarto-tanulas-es-az-iskola> Letöltve: 2021.01.16.
- [3] Coolahan, J. (2007) Tanárképzés és pedagóguskarrier az élethosszig tartó tanulás korában, Az élethosszig tartó tanulás politikájának jelentősége, Új pedagógiai szemle <https://ofi.oh.gov.hu/en/tudastar/tanarkepzes-pedagogus>
- [4] London M.: Lifelong Learning: Introduction, The Oxford handbook of Lifelong Learning (1st edition) 2011 <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195390483.001.0001/oxfordhb-9780195390483-e-001> Letöltve: 2021.02.27.
- [5] COLLIER Lorna: Education upgrade Lifelong learning. <https://lornacollier.com/horizononmsn.pdf> (letöltve: 2021.01.10)
- [6] Grabowski Barbara (2001): Generative Learning: Past, Present and Future, The Handbook of Research for Educational Communications and Technology <http://members.aect.org/edtech/ed1/31/index.html> Letöltve: 2021.04.22.

- [7] Dinevski, D., & Dinevski, I. V. (2004). The Concepts Of University Lifelong Learning Provision In EUROPE. *Transition Studies Review*, 11(3), 227-235
- [8] Jarvis, P. (Edit.) (2009). *The Routledge International Handbook of Lifelong Learning*. USA: Routledge
- [9] Demiralay, R., & Karadeniz, Ş. (2008). Developing information literacy skills for lifelong learning in elementary education. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 2 (6), 89-119
- [10] Demirel, M. (2009). Implications Of Lifelong Learning On Educational Institutions. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 4, 199-211
- [11] Coombs, Philip H.(1969): *Die Weltbildungskrise*. Ernst Klett Verlag, Stuttgart.
- [12] Központi Statisztikai Hivatal: *Az élethosszig tartó tanulás*, Budapest, 2004 ISBN 963 215 710 9
- [13] EU 2020 stratégia (https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf)
- [14] European Commission, 2020, *Strategic Plan 2020-2024*, Directorate General for Education, Youth, Sport and Culture
- [15] Walters David: *The mind, the heart and the soul in the crown: A holistic approach to lifelong learning, Thinking skills and creativity* UK, 2021
- [16] Dr. Farkas Éva: *A lifelong learning mobilitási eszközök alkalmazási gyakorlata Magyarországon*, SZTE JGYPK Szeged, 2013. ISBN 978-963-9927-97-1
- [17] Harangi L. (2011), *Gyermekek és fiatalok motiválása az egész életen át tartó tanulásra*, Új pedagógiai szemle
- [18] Kalman A. (2018) *Changing lifelong learning paradigm and the digital learning age*, in *Exploring the Micro, Meso and Macro*, Proceedings of the European Distance and E-Learning Network 2018 Annual Conference, Genova pp. 304-311.
- [19] Oktatási Hivatal *Az „Útmutató a pedagógusok minősítési rendszerében a Pedagógus I. és Pedagógus II. fokozatba lépéshez”* (https://www.oktatas.hu/pub_bin/download/unios_projektek/kiadvanyok/utmutato_a_pedagogusok_minositesi_rendszereben_6.pdf) Letöltve: 2021.01.05
- [20] *A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet* <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700277.kor>
- [21] Kalman A. (2008) *A felnőttkori tanulás sajátosságairól*, *Tanulás életen át (TÉT) Magyarországon*, Tempus Közalapítvány
- [22] *Pedagógus-továbbképzési Információs Rendszer (PIR):* https://www.oktatas.hu/pir/!PIR_PUBLIC/publikus-felulet Letöltve: 2023.08.16
- [23] *Pedagógus Továbbképzések (PEDAKKRED)* <https://pedakkred.oh.gov.hu/pedakkred/Catalogue/CatalogueList.aspx> letöltve 2021.01.06.
- [24] Amanda Todd története <https://www.youtube.com/watch?v=eHhDtrD9ioY> Letöltve: 2023.08.15.
- [25] *Pedagógus Szakvizsga képzés szakleírása:* https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/!Szakleirasok/index.php/szak/2176/szakleiras Letöltve: 2021.04.16.
- [26] *Központi Statisztikai Hivatal: Oktatási adatok* https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi010b.html Letöltve: 2021.02.11